

Choińska-Mika, Jolanta

"Polskie dominium Maris Baltici.
(Zagadnienia geograficzne,
ekonomiczne i społeczne. X-XVIII)",
Wacław Odyniec, Warszawa 1982 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 74/2, 405-406

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

polsko-litewska, spory wokół nieudanego małżeństwa Zygmunta Augusta z Katarzyną Rakuszanką. Diariusz sejmu lubelskiego 1566 r. był dotychczas znany z dziełnastowiecznej kopii i w tej postaci wykorzystywany przez niewielu historyków. Oryginał nie był raczej znany. Sama I. Kaniewska, prowadząc badania nad małopolską reprezentacją sejmową za czasów Zygmunta Augusta, dotarła tylko do krótkiej wzmianki o sejmie 1566 r.

Obecnie I. Kaniewska publikuje rękopis diariusza z drugiej połowy XVI w., przechowywany w Archiwum Głównym Akt Dawnych w zespole tzw. Metryki Litewskiej. Diariusz ten, będący przykładem relacji bezpośredniej, powstawał równoległe z obradami sejmowymi, lecz nie obejmuje ich całości (od 7 maja do 21 sierpnia) a jedynie okres od 19 czerwca do 13 sierpnia. Autora, którego osobę łączy Kaniewska ze środowiskiem senatorów wielkopolskich, interesowały przede wszystkim problemy egzekucji dóbr i im też poświęcił w swym sprawozdaniu najwięcej miejsca. Inne sprawy (zwłaszcza zagadnienia wyznaniowe) przedstawił znacznie mniej dokładnie.

Oprócz tekstu diariusza Kaniewska publikuje w części pt. „Dodatki”, inne teksty powiązane z tokiem i problematyką obrad sejmowych. Część z nich stanowią materiały już drukowane lecz rozproszone po różnych wydawnictwach i na ogół mało dostępne. Przy każdym tekście zostało wskazane jego pochodzenie. Niestety, mimo żmudnej kwerendy, nie udało się odnaleźć pełnej dokumentacji, związanej z okresem przygotowania sejmu walnego. Materiał źródłowy, dotyczący sejmu lubelskiego 1566 r., uzupełnia dokonany przez edytorkę, na podstawie wcześniejszych badań własnych, informacji diariusza, rachunków sejmowych i wpisów do ksiąg Metryki Koronnej, spis senatorów i posłów obecnych na tymże sejmie. Wydawnictwo zaopatrzone jest we wstęp, rozbudowane przypisy, wykaz skrótów, indeks osób i nazw geograficznych.

Niestety, nawet do tej, wydanej bardzo starannie pracy, wkradło się kilka pomylek. Chyba nie z winy autorki, w odsyłaczach na stronie V, i VIII pracą W. Konopczyńskiego „Chronologia sejmów polskich, 1493—1793” przypisano L. Kolankowskiemu. Odwrotna sytuacja ma miejsce w przypisach nr 64, 65, 66, 68, 69 strona 76 i 77, które odsyłają czytelnika do tejże „Chronologii” zamiast do pracy L. Kolankowskiego „Posłowie sejmów koronnych Zygmunta Augusta”. W przypisie 52 na s. 72 zabrakło słówka „na”, które zmienia zasadniczo treść zdania — sejm 1567 został zwołany na 9 marca a nie 9 marca — patrz „Chronologia sejmów polskich” s. 140 a nie 139.

J. Ch.-M.

Wacław Odyniec, *Polskie dominium Maris Baltici. (Zagadnienia geograficzne, ekonomiczne i społeczne. X—XVIII)*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982, s. 348.

Przyjmując definicję *dominium maris* jako rodzaj zwierzchności rozciągniętej na morze lub jego część, W. Odyniec omawia to zagadnienie na przestrzeni ośmiu wieków (od X do XVIII). Autor wyróżnia trzy podokresy: 1. X—XIII — dążenie do uzyskania władztwa nad ziemiami położonymi nad Bałtykiem. 2. od XIII do 1454 r., gdy Polska nie miała dostępu do Bałtyku i nie mogła sprawować zwierzchności nad nim. 3. od połowy XV do XVIII w., charakteryzujący się, zdaniem autora, powolnym budowaniem polskiego *dominium Maris Baltici*, dostrzegalnym w różnych przejawach, choć nie uwieńczonym sukcesem.

Swe badania skoncentrował W. Odyniec na zagadnieniach gospodarczych i społecznych, celowo pomijając dzieje polityczne i wojskowe. Tak przyjęta koncepcja, wyznacza konstrukcję pracy, której przeważającą część (rozdziały 1—5) zajmuje omówienie położenia geograficznego, fauny i flory oraz zasobów Bałtyku, możliwości i formy ich eksploatacji a także problemy zagospodarowania wybrzeży, leżących w granicach państwa polskiego (porty, rzemiosło, rybołówstwo, żegluga, handel). Osobno omawia autor prawne problemy zwierzchności na morzu oraz warunki pracy i bytowania różnych grup ludzi, związanych z morzem (budownicy statków, robotnicy portowi, flisacy, marynarze, kupcy). Ostatnia część pracy przedstawia stosunek społeczeństwa szlacheckiego do władania morzem.

Pracę W. Odyńca trudno uznać za wyczerpującą temat kształtowania polskiego *dominium Maris Baltici*. Oibrzymia skala zagadnień, związanych z tą kwestią, a także wielka perspektywa czasowa, w jakiej autor omawia interesujące go zjawiska, powoduje że książkę należy potraktować jako zasygnalizowanie problematyki (zgodnie z intencjami autora, wyrażonymi we wstępie). Dlatego można się spodziewać, iż praca W. Odyńca pobudzi do dyskusji i będzie impulsem do szerszego opracowania poszczególnych zagadnień.

J. Ch.-M.

Angelantonio Spagnoletti, *L'incostanza delle umane cose. Il patriato de Terra di Bari tra egemonia e crisi (XVI—XVIII secolo)*. Prefazione di Angelo Massafra, Edizioni dal Sud, Bari 1981, s. XVI, 148.

W cieniu wielkich nowych sfer tematycznych historii społecznej — badań nad rodziną czy funkcjonowaniem prawa i przestępczością — utrzymuje się żywe zainteresowanie grupami rządzącymi, któremu kilka syntetycznych referatów na międzynarodowych kongresach nie położyło końca. W tym kręgu badawczym zdają się przodować Włosi, korzystając jakby ze stymulatora — różnorodności struktur władzy na podzielonym aż po wiek XIX półwyspie.

(Nota bene: — przypis: por. na te tematy — w wyborze wedle preferencji recenzenta: „Patriziati e aristocrazie nobiliari. Ceti dominanti e organizzazione del potere nell' Italia centro-settentrionale dal XVI al XVII secolo”, [w:] „Atti del seminario onuto a Trento il 9—10 dicembre 1977”, presso l'Istituto Storico italo-germanico, red. C. Mozzarelli, P. Schiera, Trento 1978; C. Mozzarelli, „Patriziato e organizzazione della società nell' Italia moderna”, [w:] „Annali del Istituto Storico italo-germanico in Trento” t. II, 1976, s. 421—512. Najcenniejsze zbiory artykułów przynosi „Potere e società negli stati regionali italiani fra '500 e '600”, wyd. E. Fasano Guarini, Bologna 1978 i „La Crisi degli ordinamenti comunali e le origini dello stato di Rinascimento”, wyd. G. Chittolini, Bologna 1979. Zwraca też uwagę doskonale skompletowany wybór dla całej Europy Zachodniej: „Lo Stato moderno” t. I—III, wyd. E. Rotelli i P. Schiera, Bologna 1971—1974. Syntetyczny obraz i cenne sugestie bibliograficzne daje G. Galasso, „Potere e istituzioni in Italia. Dalla caduta dell' Impero ad oggi”, Torino 1974. Wzór i inspirację dla studiów nad patrycjatami miast włoskich dają zwłaszcza M. Berengo, „Nobili e mercanti nella Lucca del Cinquecento”, Torino 1965 i A. Ventura, „Nobiltà e popolo nella società veneta del '400 e '500”, Bari 1964.

Czasopisma historyczne stale publikują na temat struktur władzy artykuły i przeglądy. Zob. „Quaderni storici”, r. XIII, 1978, z. 1; „Notabili e funzionari nell' Italia napoleonica”, oprac. P. Villani; „Studi storici” 1977, z. 1 (C. Capra, „La nobiltà europea prima della Rivoluzione”, s. 117—138) i z. 2